

Boží slovo autentické

Teologie | 1.3.2013 @ 16.39

Křesťané hlavních proudů věří, že autorem Bible je Bůh, jelikož svým svatým Duchem inspiroval (z lat. *inspirare*, tj. „vdechovat“) ty, kdo vedli pero. Toto jednoduché a jasné tvrzení se škáluje do spektra pojetí, která určují její výklad. Ideová základna vystavěná v otázce inspirovanosti Bible rozhodne o podobě našeho křesťanství.

Extrémním pojetím inspirovanosti je **teorie mechanického diktátu**, podle níž pisatelé pouze coby písaři zaznamenávali přesně nadiktované znění textu. Teorie diktátu implikuje, že Bůh úmyslně potlačil osobnost autora. Odmítá se pít po původním významu textu, ten je daný. Inspirátor přeci bral ohled na nás, kteří čteme Bibli nyní a zde.

Velmi odlišným pojetím je **teorie dynamické inspirace**. Boží slovo je zde „slovo o Slovu“, nebo „Boží slovo, ne Boží slova“, nebo jednoduše spis, který „se Slovem stává“ skrze svědectví o Kristu. I toto pojetí je implicitně odkázáno na mimobiblickou autoritu v podobě církevní dogmatiky a úsudku jednotlivce, neboť jestliže je Bible inspirovaná různou měrou, kdo prozradí, kde a jak?

Obě popsaná pojetí nacházejí svá pokračování v příslušných metodách interpretace.

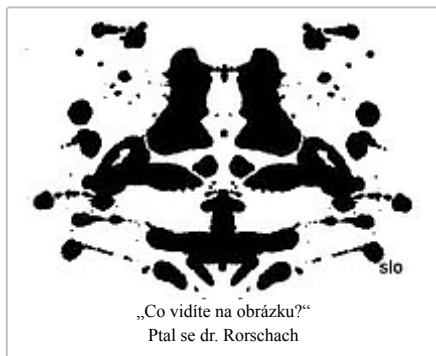
Na teorii mechanického diktátu navazuje metoda **doslovné interpretace**, která je de facto metodou *neinterpretace*. *Nevykladač* se zběsile odkazuje na izolovanou pasáž textu. Nechce slyšet o historickém odstupu dvaceti až pětaticeti století. Z jeho pohledu k omylu nedochází, Písmo je přeci doslovně nadiktované, proto plně Božské a univerzálně a doslovně platné.

Skutečným přestřelem doslovné interpretace (jinak též „metoda důkazu z textu“, ang. „proof-text method“) je pak nepoctivost, kdy se jedna pasáž Písma stává lakmusem víry a jiná, naprosto srovnatelná pasáž Písma, je velkoryse omluvena, přeslechnuta, přestrojena. Příkladem dneška je apoštolsko-prorocké hnutí, které šiboletizuje seznam patera služebností, avšak svou praxí důsledně relativizuje mnoho biblických ortopraktických učení, která by při stejnoměrném přístupu měla být rovněž závazná (např. seznam duchovních darů, seznam liturgických hudebních žánrů, atd., atp.). Zkušenost dále ukazuje, že paradoxně neuzavírá dveře tzv. alegorizaci čili kreativnímu výkladu. Tento pracovní řečeno *nekonstruktivní* výklad tedy ústí v totální *konstrukci*, jež se projevuje buď konstrukcí obsahu (alegorizace), nebo konstrukcí významu ve svévolně selektivním nakládání s textem.

Na dynamické pojetí inspirovanosti navazuje **historicko-kritická metoda výkladu**. Správně rozeznává historický odstup moderního čtenáře a používá vědeckých metod, povýtce se však při rozboru textu doptává mnoha nadbytečných disciplín, kterými problematika nepatříčně bobtná. Filosofickými předpoklady nemožnosti zázraku a nadpřirozena pak dochází za použití těchto metod k vědecké dekonstrukci textu. Těmito součástmi h-k metodologie jsou:

- Kritika zdroje. Hledá původní zdroj. Např. starší dokument, z něhož dochovaný rukopis vychází.
- Kritika formy. Správně rozeznává různé žánry, snaží se definovat aspekt „sitz im Leben“ (zasazení do života).
- Kritika redakce. Pokouší se odhalit modifikace, úpravy, sbírky a přepracování textu redaktory.
- Kritika tradice. Zkoumá návaznost písemné tradice, tj. přesnost záznamu tradované zvěsti.
- Radikální kritika. Dopouští se mezních hypotéz: Ježíš nikdy nežil. Ani apoštolé. Pavel je pouze konstrukt. Výsledek kanonizace je politicky zatížen. Pentateuch je extrémně antedatován.

Za zvláštní zmínku stojí navazující **metoda vlivu na čtenáře** (reader-response method), která reflektuje dialog mezi moderním čtenářem a starobyklým textem. Výsledkem tohoto střetnutí je dle vykladače legitimní, nicméně krajně subjektivní význam. Výklad Bible je pak jako Rorschachův test. Dynamické pojetí inspirace tak překvapivě-nepřekvapivě ústí pomocí h-k metody v extrémní subjektivismus. V Písmu se rozeznává pouze mantrický aspekt, duchovní sdělení, avšak objektivní realita ne. Význam je proto subjektivně platný, ačkoli objektivně irelevantní a prakticky bezzubý.

Přestože se obě zmíněná pojetí inspirovanosti tváří opačně a v různé míře se vyskytovala v naprosto odlišných souvislostech, jejich důsledky jsou z ptací perspektivy velmi podobné: Nalézání jiných než původních významů (alegorický, dogmatický, subjektivní), odkazování se na mimobiblickou autoritu (tradice, církve), selektivita při nakládání s textem, nebo úplné popření objektivního významu.

V opozici vůči nešvarům obou pojetí inspirovanosti a navazujících praktik stojí verbálně-plenární pojetí naplněné v gramaticko-historické metodě výkladu. Verbálně-plenárně inspirované Písmo je inspirované **v každém slově a v každé části** stejně. Bůh je autorem **celé** Bible, což znamená její **neomylnost** ve věcech morálky a **bezchybnost** v historických a vědeckých otázkách. Na rozdíl od teorie mechanického diktátu rozeznává literární a historické faktory vzniku a na rozdíl od dynamického pojetí přiznává stejnou úroveň inspirace celému Písmu.

Historicko-kritická metoda výkladu popírá vnitřní svědectví o věrohodnosti Bible, když třeba připustí, že jistý biblický text napsal někdo jiný někde jinde a za jiných okolností, načež ho někdo další přepsal a redakčně upravil, neboť sledoval jiný cíl. Je to metoda dekonstruktivní. Gramaticko-historická metoda naproti tomu k vnitřnímu svědectví Bible přihlíží. Vylučuje alegorizaci, když předpokládá pouze jeden prostý význam každého místa v Písmu. Spolu s doslovným výkladem nekonstruuje myšlenku, neboť přihlíží k literárnímu kontextu. Na rozdíl od h-k metody neproblematizuje záznamy o zázracích a sporná místa. Namísto nekonstrukce, konstrukce či dekonstrukce volí cestu **restaurace**. Subjektivismus je nemožný. Původní význam je jeden, tudíž objektivní.

Mé shrnutí souvislostí mezi pojetím inspirace a výkladem lze vyjádřit touto mapou. Jsem si vědom možnosti paradoxů, kontradikcí a idiosynkratických pojetí v jednotlivých případech.

Bližší zaostření na rozdílnost g-h a h-k metody již jen názorně.

1. Historicko-kritická metoda přichází s **teorií dokumentů v Pentateuchu** (jinak též „teorie JEDP“). Tato teorie dělí zdroje Pentateuchu na základě rozdílného užívání Božích jmen Jahve a Elohim na pramen J a pramen E. Deuteronomium jako dokument D je považován za zbožný podvrh z doby králů, dokument P je rozeznáván na různých místech Exodu, Leviticu a Numeri jako kněžský (priestáltní) dodatek z doby babylonského zajetí. Gramaticko-historická metoda se ptá: „O co jednodušší je uznat, že různé ústní tradice zařadil do Pentateuchu sám Mojžíš?“ G-h metoda netvrdí, že Mojžíš zažil potopu a že zapsal zprávu o vlastní smrti. Mohl však během svého

života jako sjednotitel Izraele sesbírat dostupné tradice a pověřit písaře, aby po jeho smrti knihu uzavřel. Archeologické nálezy navíc o tom, že by byl Pentateuch antedatován, nesvědčí.

2. S podobnou teorií přichází historicko-kritická metoda v Novém zákoně, kdy na základě horizontálního čtení synoptických evangelií rozeznává za Matoušem a Lukášem tzv. **dokument Q** (z něm. Quelle, tj. „pramen“), čili nedochované praevangelium, z něhož evangelisté vycházeli. Úkolem této hypotézy je vysvětlit selektivitu evangelistů v zaznamenávání evangelijních událostí a jejich rozdílné podání. Gramaticko-historická metoda se při horizontálním čtení ohlíží spíše na evangelistovu osobnost, jeho posluchače a jeho záměr. Nepředpokládá, že by měly být záznamy doslovně stejné a ve stejném chronologickém pořádku. Naopak, je to pro ni vítaným vodítkem při detektivním pátrání po záměru autora.

Problémem h-k metody je v mnoha případech prostá nevíra v možnost zázraku: Proroctví je třeba antedatovat, neboť budoucnost přeci znát nelze. Evangelia se zbavují údajných mýtů, neboť moderní čtenář nevěří v anděly a v zázraky. Její taktikou je obstrukčně oponovat biblickému svědectví o nadpřirozených Božích skutcích. Vychází se z Humeova filosofického popření možnosti zázraku jako čehosi, co se nemohlo stát tehdy, jestliže se to neděje nyní. Uvědomělí zastánci h-k metody se proto mohou právem obávat okamžiku, kdy k biblickým zázrakům skutečně dojde přímo před jejich očima. Možná, že se jim i potom podaří přesvědčit se, že nic neviděli. Možná ne. Díky Bohu za to, že nám dal poznat svou moc, takže jsme schopni přijmout Jeho slovo s plným užitkem adresátů.

Víra v zázrak, Boží všemoc a transcendenci ve vztahu k času je cosi, co uživatelům g-h metody popravdě nechybí. Jádro problému se totiž dle mého mínění nenalézá v poučkách metod, ale v celkovém přístupu k Písmu jako takovému.

Křesťané hlavních proudů svorně věří, že autorem Bible je Bůh. Neshodují se jen v tom, nakolik je Bible autorem Boha. Neboli: Nakolik je skutečně Božská. Teorie mechanického diktátu tvrdí: naprosto. Svým nakládáním s textem však dokazuje spíše opak, konstrukční výklady ukazují jen Boha vykonstruovaného. Teorie dynamické inspirace říká: spíše ne! A nakonec si opravdu neprotiřečí možností subjektivních výkladů, jejichž bohem je podvědomí člověka. V plenárně-verbálním pojetí nabývá Bible obou podstat: Boží i lidské. Bible je to Slovo z počátku, které se stejně jako Kristus stalo tělem, aby přebývalo mezi námi. Ježíš je kulturně a historicky podmíněný. Bible také! Ježíš byl člověk jako my. I Bibli napsali lidé jako my! Ježíš byl počat z Ducha svatého. Bible rovněž! Ježíš je Bůh. Bible jakbysmet: Autenticky lidská, autenticky Božská.

Zdroje a doporučení

FEE, Gordon D a Douglas K STUART. *Jak číst Bibli s porozuměním*. 3. vyd. Překlad Alena Koželuhová. Praha: Návrat domů, c2012, 239 s. ISBN 978–80–7255–270–2.

GIBBS, Carl B. GLOBAL UNIVERSITY. *Principles of Biblical Interpretation*. Springfield, MO: Global University, 2004. Third edition. ISBN 0–7617–0870–7.

Biblical inspiration. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001– [cit. 2013–03–01]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/..._inspiration

Historical-grammatical method. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001– [cit. 2013–03–01]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/...tical_method

The Reader-Response Method. *Expository Thoughts* [online]. [cit. 2013–03–01]. Dostupné z: <http://expositorythoughts.wordpress.com/...onse-method/>

Historical criticism. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001– [cit. 2013–03–01]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/...al_criticism#...

Reader-response criticism. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001– [cit. 2013–03–01]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/...der-response>

Boží slovo skutečné a možné. In: *Blog bratra ekima* [online]. [cit. 2013–03–01]. Dostupné z: <https://selah.cz/...cne-a-mozne/>

FRANC, Aleš. Jedny povolal za apoštoly. In: *Biblická apologetika* [online]. [cit. 2013–03–01]. Dostupné z: <http://www.apologet.cz/?...>

<https://selah.cz/teologie/bozi-slovo-autenticke/>